

Nº 5/1958.

LAGUTSKOTTETS betänkande Nº 5/1958 över landskapsstyrelsens framställning till Ålands landsting med förslag till folkskollag för landskapet Åland. (Nº 7/1958)

Förenämnda framställning, varöver landstinget inbegärt lagutskottets utlåtande, har utskottet behandlat och får för landstinget vördsamast framhålla följande:

Utskottet har under den korta tid, som stått detsamma till buds, sökt så noggrant som möjligt lägga sig in i detta vidlyftiga och för landskapet betydelsefulla lagförslag. Därvid har utskottet hört landskapssekreteraren Rolf Sundman såsom ordförande i den kommitté, som berett lagförslaget. Den knappa tiden medger icke några längre allmänna uttalanden, men det må likväl framhållas, att förslaget syftar mot en mycket långt gående centralisering, vars verkningar icke kan överblickas, helst rikets verkställighetsförordning ännu befinner sig i beredningsstadiet och till sitt innehåll är helt och hållet obekant för utskottet. På den nya medborgarskolan har i olika delar av landet anlagts vitt skilda synpunkter. Skolrådet Ernst Aug. Mitts i Vas distrikt har uttalat, att medborgarskolan på sätt och vis kommer att bli ett hot för bygdeskolorna. Folkskolinspektör Nils Lindfors i Åbolands distrikt är inne på samma linje och befarar, att medborgarskolan kommer att medverka till att ett stort antal bygdeskolor, som ifråga om elevantalet har en synnerligen knapp marginal tillgodo för att trygga sin existens, skola hamna direkt i farozonen, medan folkskolinspektören Erik Bertell i Ålands distrikt håller före att medborgarskolorna knappast komma att medföra egentliga faror för bygdeskolorna.

Då det likväl blir nödvändigt att samordna landskapets folkskolväsende med folkskolväsendet i riket, där den nya lagen träder i kraft den 1 inkommande augusti, är det ofrånkomligt för landstinget att redan nu lagstifta i ärendet. Framtiden får utvisa, huruvida det framdeles blir nödvändigt att genom landskapslag stadga om förhållanden, som nu äro avsedda att regleras genom landskapsförordning.

Vissa principfrågor blir utskottet i tillfälle att beröra i samband med lagförslagets detaljer.

Ifråga om lagens rubrik anser utskottet skäl icke föreligga att avvika från tidigare praxis. Uttrycket landskapslag är ägnat att framhålla landskapets särställning i lagstiftningshänseende och bör enligt utskottets uppfattning icke övergivas. Utskottet föreslår följande rubrik för lagen: "Landskapslag om folkskolväsendet i landskapet Åland".

§ 1. Paragrafen avviker till ordalydelsen i viss mån från motsvarande paragraf i rikets lag, men någon saklig avvikelse torde dock

icke åsyftas, ehuru ordet "dygd" utelämnats. Utskottet har icke föreslagit någon ändring.

§ 2. Stadgandet i paragrafens 2 mom. innebär en större läroplikt i landskapet än i riket, i det att momentet föreskriver tvåårig medborgarskola som obligatorisk. I anseende till att verkningarna av medborgarskolan ännu icke kan överblickas, har utskottet ändrat förslaget och infört rikslagens stadgande. Kommunerna bliva därigenom oförhindrade att införa tvåårig mellanskola, om de anse sådant önskvärt, men bibehållas samtidigt vid möjligheten att besluta efter omständigheterna och behovet.

§ 5. I stället för "kristendoms-kunskap" har utskottet infört "religion". Detta synes vara mera korrekt och överensstämmer även med rikslagens stadgande. Det har upplysts, att "musik" även omfattar sång, men då missförstånd kan uppstå, har utskottet infört "sång och musik."

§ 6. I konformitet med ändringen i § 5 har ordet "kristendoms-kunskap" ändrats till "religion".

§ 8. Utskottet anser det böra sägas ut i lagen, att undervisnings-språket är svenska. Paragrafens ordalydelse har därför ändrats och kompletterats med en hänvisning till självstyrelselagen, såvitt fråga är om andra språk än svenska.

§ 15. Omstilisering.

§ 17. Ifråga om distriktsindelningen har den tidigare femkilometersprincipen icke bibehållits, medan rikets lag stadgar att elevernas skolvägar i allmänhet icke skola överstiga fem kilometer. Detta syftar tydligt mot centralisering. Ifråga om skjutsning och inkvartering, varom stadgas i § 27, bibehållas likväl femkilometersavståndet såsom norm för anordnandet av skjuts och inkvartering. Utskottet har icke velat föreslå någon ändring i nämnda hänseende, enär praktiska skäl vid planering av distrikten kunna tala härför, men då lagen icke bör stadga om skjutsning och inkvartering i samband med distriktsindelningen, har en del av andra meningen strukits. I utskottets förslag lyder andra meningen i mom. 1 sålunda: "Distriktsindelning skall uppgöras så, att elevernas skolvägar icke bliva betungande."

§ 18. I paragrafen stadgas, att skola må indragas endast om elevantalet under tre på varandra följande år varit mindre än femton. Enligt utskottets uppfattning kan siffran anses vara väl hög, ifall stadgandet i övrigt bibehålles oförändrat, och medföra att mången bygdeskola i avsidesliggande skärgårdstrakter snart hamnar i farozonen, beroende på de verkningar medborgar- och mellanskolorna kunna

få på elevantalet. Å andra sidan kan det vara betänkligt ur kompen-
sationssynpunkt att stadga om ett lägre elevantal. Utskottet har
ändrat stadgandet så, att kommun med landskapsstyrelsens tillstånd
fortfarande skall kunna upprätthålla skolan, även om elevantalet under
tre år i följd nedgår under femton, om särskilda skäl prövas förelig-
ga.

§ 22. Enligt utskottets mening vore det till fördel, att icke alla
sex medlemmar i folkskoldirektionen avgå på samma gång. För bibehål-
lande av kontinuitet i sammansättningen har utskottet därför föresla-
git, att en tredjedel av medlemmarna årligen skola avgå och i deras
ställe inväljas lika många för följande treårsperiod. Paragrafen har
omformulerats i konformitet med § 64 i landskapslagen om kommunal-
förvaltning i landskommunerna.

§ 23. Ifråga om folkskolnämnden föreslås samma stadgande som be-
träffande folkskoldirektionen.

§ 27. Lagförslaget utgår ifrån att elevernas målsmän skola såväl
anordna som bekosta skjutsar och inkvartering med bidrag av kommunen,
som till två tredjedelar av sina utlägg skall erhålla understöd av
landskapsmedel. Ehuru gällande lag i princip står på samma ståndpunkt,
torde frågan i praktiken i ett flertal kommuner redan nu hava ordnats
så, att kommunen anordnar skjutsarna respektive inkvarteringen utan
att målsmännen krävas på andel i kostnaderna. Enligt utskottets upp-
fattning vore det skäl att taga steget fullt ut och stadga om skyldig-
het för kommunerna att vidtaga de praktiska åtgärderna och bekosta
frambefordran och inkvartering, medan elevernas målsmän skulle ombe-
sörja barnens frambefordran till uppsamlingsställen och draga försorg
om ledsagande, då sådant kan komma ifråga. Paragrafens mom. 2, som
kan giva anledning till många slitningar, kan helt och hållet ute-
lämnas.

§ 35. Andra momentet har givits en annan ordalydelse, enär ut-
skottet befarar att däri avsedda stadgande på grund av sin natur icke
kan utfärdas genom landskapsförordning.

§ 52. Endast omstilisering.

§ 57. Endast omstilisering.

§ 58. Endast omstilisering.

§ 70. Då uttrycken "bidrag" och "understöd" icke i lagtexten an-
vänts i samma bemärkelser som de ord i rikets lagtext, som de skola
täcka eller motsvara, har utskottet ändrat lagtexten i överensstäm-
melse med rikslagen. En mindre stilistisk ändring har även företagits

i andra momentet. (Fattig eller glest befolkad landskommun ...)

§ 76. Nyssnämnda stilistiska ändring har införts även i denna paragraf.

§ 82. Då paragrafens formulering i landskapsstyrelsens förslag icke täcker det sakliga innehållet i rikets motsvarande paragraf (§ 86), har utskottet ändrat densamma i enlighet med rikslagen, som lägger egen- domens gängse värde till grund vid uppgörelsen.

Rubriken i 8 kap. föreslås ändrad till "Om ledning och tillsyn."

§ 85. En omstilisering.

Utgående ifrån att justeringsutskottet, innan landskapslagen expedieras, rättar i lagtexten förekommande smärre tryckfel och mindre lyckade ordställningar, föreslår utskottet vördsammast,

att landstinget ville godkänna lagförslaget,
rubricerat

"L a n d s k a p s l a g
om folkskolväsendet i landskapet Åland"

2 §.

Folkskolan består av den egentliga folkskolan och medborgarskolan.

Den egentliga folkskolan är sexårig och medborgarskolan tvåårig. Medborgarskolan må dock, där förhållandena det påkalla, vara ettårig, varvid den egentliga folkskolan är sjuårig.

Till folkskola må såsom en del av densamma höra en mellanskola, som beträffande lärokursen bör motsvara landskapets mellanskola. Angående villkoren för grundande av sådan skola stadgas genom landskapsförordning.

Till folkskola må även höra hjälpskola, klasser för barn med långsam utvecklingsrytm och andra skolor för barn i läropliktssåldern.

5 §.

I den egentliga folkskolan meddelas undervisning i religion, modersmålet, matematik, historia, geografi och hembygdskunskap, naturkunskap med hälsolära, nykterhetslära och lanthushållning, hemkunskap och hus- hållsgöromål, teckning, välskrivning, slöjd, gymnastik och idrott samt sång och musik. Därutöver må undervisning meddelas i två extra eller frivilliga ämnen under högst fyra timmar i veckan.

6 §.

Medborgarskolans undervisningsplan skall omfatta ett slutförande av folkskolans lärokurser i historia, geografi och naturkunskap samt en mångsidigt lagd slöjdundervisning ävensom till näringslivet anslutna läroämnen jämte praktiska övningar. I övrigt skall undervisning medde-

las i religion och religionshistoria, modersmål och litteratur, samhällskunskap, hemkunskap och hushållsgöromål, barnavård samt gymnastik och idrott. Härutöver må undervisas i några andra läroämnen med mindre timantal.

Den i medborgarskolan meddelade undervisningen skall vara mångsidig och bör förbereda elevernas yrkesval.

Landskapsstyrelsen äger rätt att vid behov bevilja tillstånd till avvikelser från stadgandena i 1 mom.

8 §.

Undervisningsspråket är svenska. Angående möjlighet till undervisning i annat språk än svenska är stadgat i självstyrelselagen för Åland.

15 §.

Folkskolor inrättas och upprätthållas samt folkskolväsendets kostnader bestridas, med nedan i 3 kap. nämnda undantag, av kommunerna, vilka för ändamålet erhålla landskapsunderstöd såsom stadgas i 7 kap.

17 §.

Kommun skall indelas i folkskoldistrikt. Distriktsindelning skall ^{upp-}göras så, att elevernas skolvägar icke bliva betungande. I distriktsindelning skall anges distriktens gränser och skolornas placering, möjligen behövligen regelmässiga skolskjutslinjer samt för vilken bosättning inkvartering behöver ordnas. Kan till två eller flere kommuner hörande bosättningsområde icke lämpligen uppdelas på skoldistrikt inom de olika kommunerna, bör därav bildas ett för dessa kommuner gemensamt distrikt.

Med avseende å medborgarskola och mellanskola, som utgör del av folkskola, må kommun bibehållas odelad eller ock må flere kommuner eller delar av dessa sammanföras till ett gemensamt distrikt.

Folkskoldistrikt må ej utan vägande skäl göras så litet, att egentlig folkskola till följd härav bleve skola med endast en lärare, ej heller medborgarskolas distrikt så litet, att i detta ej finnes det antal skolpliktiga barn, som fastställles genom landskapsförordning.

18 §.

I folkskoldistrikt bör egentlig folkskola inrättas och upprätthållas, om antalet skolpliktiga barn uppgår till minst tjugosju, dock sålunda, att i glest befolkade trakter och skärgårdskommuner egentlig folkskola bör inrättas och upprätthållas, om antalet skolpliktiga barn uppgår till minst tjugo.

Har elevantalet i skola under tre på varandra följande år varit mindre än femton, må skolan med landskapsstyrelsens tillstånd upprätthållas,

-6-

om vägande skäl därtill föreligga.

Förenas folkskoldistrikt med graandistrikt, må skola indragas oberoende av elevantalet.

22 §.

Kommuns fullmäktige utse för tre år i sänder minst sex medlemmar i folkskoldirektionen. Av dessa avgå årligen en tredjedel, vid första och andra årets utgång de, som fullmäktige bestämma, och därefter i tur. Är antalet medlemmar icke delbart med tre, utjämna fullmäktige fördelningen för avgång bland dem, som skoåå avgå under de tre första åren.

Medlemmarna väljas främst bland elevernas föräldrar, dock ej bland skolans lärare. Till direktionen hör därutöver såsom medlem en representant för lärarkåren. Direktionen väljer inom sig ordförande.

23 §.

För folkskolväsendets enhetliga ledning finnes i landskommun en folkskolnämnd. Kommuns fullmäktige utse för tre år i sänder ordförande och fem ledamöter i folkskolnämnden. Av dessa avgå årligen en tredjedel, vid första och andra årets utgång de, som fullmäktige bestämma, och därefter i tur. Dessutom hör till folkskolnämnden såsom medlem en representant för lärarkåren.

Finnes i kommun blott en folkskoldirektion, handhar denna även folkskolnämnds åligganden.

27 §.

Är färden till folkskolan förenad med risk för eleven eller är avståndet till skolan längre än fem kilometer, bör kommunen vidtaga åtgärder för och bekosta elevens frambefordran till skolan från lämplig uppsamlingsplats samt hans inkvartering i skolans närhet. Lag samma vare beträffande de yngsta eller till hälsan svaga barnen, även om avståndet till skolan är kortare än fem kilometer, ifall vägen utan ifrågasvarande bistånd bör anses bliiva alltför svår eller betungande för dem.

Landskapsstyrelsen kan ålägga kommun att inrätta elevhem, där skjutsning av elever icke kan ordnas ändamålsenligt.

35 §.

Läroplikten avser inhämtande av det mått av kunskaper och färdigheter, som meddelas i folkskolan.

I vilken mån studier vid annan läroanstalt motsvarar fullgörande av läroplikten stadgas särskilt.

52 §.

Såsom utnämningssbrev gives fullmakt åt innehavare av lärartjänst och förordnande åt övriga. Utnämningssbrev utfärdas av den myndighet,

-7-

som förrättar valet eller förordnar tjänsteinnehavare.

57 §.

Timlärartjänst eller tjänst som elevhemsföreståndare besättes på samma sätt som lärartjänst. Förordnande bör likväl utfärdas omedelbart efter det valet fastställts.

58 §.

Föreståndare för folkskola utses av folkskoldirektionen, sedan lärarkåren hörts, för tre läsår åt gången. Har den valde ej erhållit mer än hälften av de erhållna rösterna, bör ärendet underställas folkskolinspektören för fastställelse. Därvid förfares som om förordnande av timlärare är stadgat.

Finnes i skolan blott en lärartjänst, är dess innehavare skolans föreståndare.

70 §.

Landskommun erhåller för anskaffande av egna folkskolbyggnader av landskapet såsom understöd 20-50 % och såsom amorteringslån 40-60 % av byggnadskostnadernas belopp, likväl så, att landskapets totala finansieringsandel av sagda kostnader är 60-95 %. Överstiga byggnadskostnaderna det normalpris, som fastställts såsom i 72 § stadgas, skola landskapsunderstödet, amorteringslånet och finansieringen beräknas på normalpriset.

Fattig eller glest befolkad landskommun tilldelas, om anskaffandet av folkskolbyggnader eljest bleve oskäligt betungande för kommunen, utöver i 1 mom. stadgat understöd, extra byggnadsbidrag. Den finansiering med landskapsmedel, som tillkommer sådan kommun, utgör 90-95 % av byggnadskostnaderna eller, under i 1 mom. nämnd förutsättning, av normalpriset. Är det sammanlagda beloppet av de beviljade understöden mindre än landskapets totala finansieringsandel, gives skillnaden i form av amorteringslån.

Landskapsstyrelsen fastställer de grunder, jämlikt vilka landskapsunderstöd, extra understöd och amorteringslån beviljas. I särskilda fall må landskapsstyrelsen bevilja landskapsunderstöd och amorteringslån även för normalpriset överskjutande kostnader eller tillåta, att byggnadskostnaderna för skola helt erläggas av landskapsmedel.

76 §.

Fattig eller glest befolkad landskommun tilldelas extra landskapsunderstöd för nedbringande av de årliga kostnaderna för folkskolväsendet i sådan omfattning, att dessa icke per skattöre uppgå till högre belopp än i genomsnitt i landskommunerna i hela landet.

-8-

82 §.

Har kommuns folkskolbyggnad eller folkskolas lösöre, för vilkas anskaffande understöd av landskapet erhållits, på åtgärd av kommunen varaktigt begynt användas till andra än folkskoländamål, bör kommunen av det värde, byggnaden eller lösöret vid tiden för åtgärdens vidtagande hade, till landskapet erlægga en proportionsvis så stor del som den, med vilken landskapet bidragit till byggnadens eller lösörets anskaffande.

8 kap.

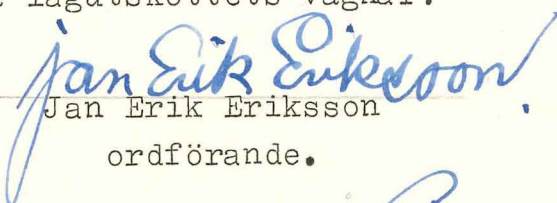
Om ledning och tillsyn.

85 §.

I beslut, fattat av folkskoldirektion, folkskolnämnd och folkskolinspektör må ändring sökas genom besvär, i enlighet med vad därom stadgas i landskapsförordning.

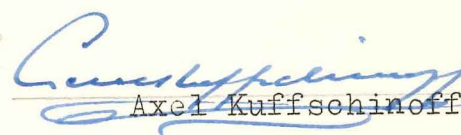
Mariehamn den 17 mars 1958.

På lagutskottets vägnar:

Jan Erik Eriksson

ordförande.

Axel Kuffschinoff
sekreterare.

Närvarande i utskottet: Jan Erik Eriksson, ordförande, Nils Dahlman, Paul Påvals, Eliel Persson och Gösta Nordman.